

FARZAND TA'LIM-TARBIYASIDA OILA VA MAKTAB HAMKORLIGINING
AHAMIYATI

N. Soliyeva

Qashqadaryo viloyati G'uzor tumani 75-maktab boshlang'ich ta'lim o'qituvchi

Annotatsiya: *Maqolada farzand ta'lim-tarbiyasida oilaning va maktabning ahamiyati, oilaning ta'lim jarayonidagi ishtiroki bo'yicha ilmiy nazariyalar va uning istiqbollari haqida fikr yuritilgan.*

Kalit so'zlar: *Maktab, oila, ta'lim va oilaning hamkorligi, an'anaviy model, ijtimoiy-madaniy model, transformatsion model.*

Аннотация: *В статье рассматривается значение семьи и школы в воспитании детей, научные теории и взгляды на участие семьи в образовательном процессе.*

Ключевые слова: *школа, семья, сотрудничество образования и семьи, традиционная модель, социокультурная модель, трансформационная модель.*

Abstract: *The article discusses the importance of family and school in child education, scientific theories and perspectives on family participation in the educational process.*

Keywords: *School, family, cooperation of education and family, traditional model, socio-cultural model, transformational model.*

Oilaning farzandning ta'limga jarayonlarida shtirok etishi uning ta'lim-tarbiyasida va kelajak hayotiga hayoti uchun muhim ahamiyatga ega. Ota-onaning bolalar ta'limida bevosita ishtiroki deganda har bir o'quvchining o'qishi, rivojlanishi va salomatligini qo'llab-quvvatlash va mustahkamlash uchun ota-onalar, o'qituvchilar va boshqa hamkorlar o'rtasidagi hamkorlik aloqalarini tushunamiz.

Bola ta'limida uning oila a'zolari- ota-onasi, yaqin qarindoshlari va oilaning boshqa katta farzandlarining ahamiyati juda ahamiyatlidir. Amerika Psixologik Assotsiatsiyasi bolalarning talim dargohi mutasaddilari va ota-onalarning munosabatlarini ikkita asosiy koordinata orqali tasvirlaydi: bir tomondan hamkorlik, ikkinchi tomondan, bolalarning ta'lim-tarbiyasi va kelajagi uchun umumiy javobgarlik.

Bunday hamkorlik maktablarda samaradorlikni oshirish, shuningdek, bolalarning mashg'ulotlarda va o'z bilimlarini rivojlantirishga bo'lgan qiziqishini oshirish uchun juda muhimdir.

Oilada bola til va ijtimoiy xulq-atvorni o'rganadi, intilish va ideallarni, e'tiqod va ko'nikmalarni, iroda va xarakter xususiyatlarini shakllantiradi. Atrof-muhit, oila muhiti har doim bolaning shaxsiyatiga ta'sir ko'rsatadi.

Buyuk ingliz faylasufi Jon Lokk oilada ibratning kuchiga ishonch hosil qilib, shunday degan edi: “Bolaga taqlid qilishini istamagan narsangizni o'zingiz ham qilmasligingiz kerak”. Xuddi shunday o'zbek xalqimizda azaldan „Qush uyasida ko'rganini qiladi” degan

naql bor. Bola unga aytilgan gaplarga rioya qilishdan ko‘ra oilasida va uning atrofida bo‘layotgan ishlardan ibrat olgan holda shu narsalarga taqlid qilishga harakat qiladi.

Ota-onaning maktablardagi farzanlarining darslariga, ularning xulq-atvori, baholari yuzasidan tashkil etilgan majlislarda ishtirok etishi umumiy mas‘uliyatdir. Bola ota-onasi uning ta‘limiga va tarbiyasiga ota-onasi qanchalik e‘tiborli ekanligini faqat so‘zlarda emas, balki amalda ham ko‘rsalar, ularda mas‘uliyat tuyg‘usi uyg‘onadi, o‘z ustilarida ishlashni boshlashadi.

Tadqiqotlar shuni ko‘rsatdiki, ota-onalarning maktabdagi ishtiroki bolalarda ijobiy ta‘lim va sog‘lom xulq-atvorini rivojlantirishi mumkin. Ota-onalar ishtiroki va ta‘lim natijalari, jumladan, maktabga qatnashish, baholar va milliy baholash bo‘yicha yuqori ball o‘rtasida mustahkam bog‘liqlik mavjudligi haqida dalillar mavjud. Ota-onalarning maktablardagi ishtiroki, shuningdek, o‘smirlarning salomatligi omillaridan biri ekanligi aniqlangan. Bundan tashqari, o‘quvchilar maktab muhiti ularni qo‘llab-quvvatlash va g‘amxo‘rlik bilan ta‘minlayotganini his qilsalar va ularning ota-onalari maktab hayotida ishtirok etsalar, ularning sog‘ligi va farovonligini xavf ostiga qo‘yadigan faoliyat bilan shug‘ullanish ehtimoli kamroq bo‘ladi.

Asosiy tadqiqot xulosalari shuni ko‘rsatadiki: ota-onasi faol va ular o‘tkazayotgan ta‘lim jarayoniga qiziqqan bolalar maktabdagi birinchi yillaridanoq sezilarli yutuqlarga erishadilar. Shu bilan birga, ota-onasi maktab bilan hamkorlikda bo‘lgan bolalar o‘qishda eng yaxshi natijalarga erishadilar va xatti-harakatlarida kamroq muammolarga duch kelishadi.

Graff C.S. va Sherman, B. (2020) Oksford tadqiqot entsiklopediyasida chop etilgan "Maktab-oila munosabatlari modellari" nomli maqolalarida oilaning maktab bilan hamkorlikdagi ishtirokini uchta asosiy pedagogik nazariyalar nuqtai nazaridan ko‘rib chiqadilar.

Uchta o‘ziga xos ta‘lim nazariyasi - xulq-atvor, sotsial-madaniy va tanqidiy - ota-onalar va oilalarning farzandlarini tarbiyalashdagi rolini tushunishdagi aniq farqlarni ko‘rsatadi. Ushbu nazariyalarning har biri „Oilalar bilan ishlash nimani anglatadi?“ degan savolga turli xil javoblarni topadi. Ular ota-onalar ishtirokining turli kontseptualizatsiyasini, ushbu ishtirok va hamkorlikdagi qiyinchiliklarni va ushbu muammolarni hal qilish uchun foydalaniladigan vositalarni nazarda tutadi.

1. Ishtirok etishning an’anaviy modeli: oila ta‘limdan tashqarida yordam berishi.

Maktabda ta‘lim ma‘murlar va o‘qituvchilar tomonidan shakllantiriladi, o‘quv dasturlari va baholashlar keng ko‘lamli standartlashtirilgan imtihonlarni va o‘quvchilarning faoliyati va xatti-harakatlari asosida tuzilgan sinf darajasidagi baholashlarni o‘z ichiga oladi. Ota-onalar farzandlarining baholarini, darslarda va darsdan tashqari vaqtlarda maktabda o‘zlarini qanday tutishlarini, o‘qituvchilar bilan turli muloqotlar orqali bilib olishlari mumkin.

2. Ijtimoiy-madaniy model: oila ijobiy ta‘lim kontekstini yaratish orqali ta‘limga hissa qo‘shadi.

Xulq-atvor alohida, kuzatilishi mumkin bo‘lgan xatti-harakatlar sifatida o‘rganishga qaratilgan bo‘lsa, sotsial-madaniy nazariya individual va jamoaviy tajribaga qaratilgan. Ijtimoiy-madaniy nazariya ta‘lim va tarbiya bizning ijtimoiy muhitimizda sodir bo‘ladi va asosan insonning hayoti davomida tengdoshlari va kattalar bilan o‘zaro munosabatlar orqali rivojlanadi deb taxmin qiladi (Vygotskiy, 1978).

3. Transformatsion model: maktab va oila o‘rtasidagi hamkorlik harakatiga yo‘naltirilgan.

Ushbu modelda, transformativ obyektiv orqali oila bilan ishlash ota-onalar bilan ishlash va shu bilan oilaga yo‘naltirilgan amaliyotlarga yo‘l ochib beradi. Maktab o‘quvchilarining ota-onalari o‘quvchilarning o‘qishi va muvaffaqiyatiga foydali ta‘sir ko‘rsatish uchun maktab rahbarlari bilan birgalikda qarorlar qabul qilishda ishtirok etadilar (Santamaría Graff & Boehner, 2019).

Oila va maktab munosabatlarida hamkorlik jamiyatimizda u qadar katta yangilik sifatida tavsiflanmasada, ko‘p ota-onalar uchun bu atama bo‘sh ritorika, haddan tashqari ko‘p ishlatilgan va amalda qo‘llanilmaydigan tushunchadir. (Baquedano-López, Alexander, & Hernandez, 2013; Warren va boshqalar, 2009).

Bolaning ta‘lim jarayoniga oilani jalb qilishning istiqbollari

Ta‘limda oilaning ishtiroki deganda ota-onalarning bolalar rivojlanishi, o‘rganishi va barkamolligiga yordam beradigan tadbirlar va dasturlarga, jumladan rejalashtirish, o‘qitish va baholashga muntazam ravishda jalb qilinishi tushuniladi.

Har bir oila uchun hamkorlikning o‘ziga xos maqsadlari turlicha bo‘lishi mumkin va ular oilaviy imtiyozlarga, madaniyatga va muhitga bog‘liq. Haqiqiy hamkorlik oilaning kuchli tomonlari va madaniyatini, o‘zaro hurmatini va bolaga nisbatan umumiy maqsadlarini qo‘llab-quvvatlaydi.

Ta‘limda oila ishtirokining barcha boshlang‘ich ta‘lim tizimlari va dasturlariga integratsiyalashuvini ta‘minlashda ta‘lim muassasalari va maktablar oilalarni muhim hamkorlar sifatida jalb qilishlari mumkin. Bu bolalarning o‘qishini rag‘batlantiradigan hamda oilalar va maktablar o‘rtasida ijobiy munosabatlarni rivojlantiruvchi omil bo‘la oladi. Bu jarayon uyda, maktabda va jamiyatda sodir bo‘ladi. Hamkorlikda ishlah farzandining o‘qishda va keyinchalik katta hayotda muvaffaqiyat qozonishini istagan har bir kishining umumiy mas‘uliyatidir hamda bu oilaning ishtiroki ota-onalar va boshqa tarbiyachilar bolalarni muvaffaqiyatga tayyorlash uchun birgalikda harakat qilish g‘oyasiga asoslanadi.

